

Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
Факультет спеціальної освіти та соціально-гуманітарних наук
Кафедра спеціальної освіти

КВАЛІФІКАЦІЙНА (МАГІСТЕРСЬКА) РОБОТА

Розвиток емоційного інтелекту майбутніх фахівців галузі спеціальної освіти

Виконала: здобувач освіти групи СОМ(д)-2
спеціальності 016 Спеціальна освіта
Божинська Ганна Вікторівна
Науковий керівник: Смоляк В. М.
Рецензент: Михальська С. А.
Нормоконтроль _____ Анна КІРІЛЛОВА

Запоріжжя

2025 р.

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 75 с., 10 табл., 4 рис., 62 джерела, 3 додатки.

Об'єкт дослідження – емоційний інтелект особистості.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально дослідити особливості формування емоційного інтелекту майбутніх фахівців галузі спеціальної освіти.

Для розв'язання поставлених завдань використовувалися такі методи дослідження:

а) теоретичні: аналіз наукових джерел із досліджуваної проблеми та результатів практичних досліджень з даної проблеми: узагальнення та систематизація теоретичних та емпіричних даних;

б) емпіричні: Тест емоційного інтелекту EQ (Н. Холл), Методика діагностики емоційного інтелекту – МЕІ (М. Манойлова);

в) математико-статистичні (процедура кількісної та якісної обробки даних).

Розвиток емоційного інтелекту стає надзвичайно актуальним, оскільки дозволяє майбутнім фахівцям галузі спеціальної освіти адаптуватися до змінюваних умов професійної діяльності та сприяти ефективному спілкуванню в умовах інклюзивного навчального середовища. Емоційний інтелект забезпечує вміння зчитувати емоції інших, налагоджувати продуктивний контакт, уникати конфліктів, що є ключовим для психологічної підтримки дітей з особливими освітніми потребами.

**ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ, ЕМОЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ,
ФАХІВЦІ ГАЛУЗІ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ, ЗДОБУВАЧІ ОСВІТИ.**

ВСТУП

Актуальність дослідження. На сучасному етапі розвитку вищої освіти держава закладає ряд вимог до майбутніх фахівців, які мають вираження в загальних та спеціальних компетентностях. Вони є чітко визначеними для кожної окремої спеціальності та представлені в Стандартах вищої освіти.

Аналізуючи вище зазначені Стандарти ми дійшли висновку, що базисними компетентностями для майбутніх фахівців галузі спеціальної освіти є:

ЗК-8 Здатність працювати в команді;

ЗК-9 Здатність до міжособистісної взаємодії;

ЗК-10 Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів);

СК-6. Здатність працювати в команді, здійснювати комплексний корекційно-педагогічний, психологічний та соціальний супровід дітей з особливими освітніми потребами, в тому числі з інвалідністю в різних типах закладів;

СК-11. Здатність дотримуватися основних принципів, правил, прийомів і форм суб'єкт-суб'єктної комунікації.

Дані компетентності пов'язані з соціальною взаємодією, яка безсумнівно повинна будуватися на основі сучасних теоретичних та практичних знань, які відображені в тих компетентностях Стандарту, які нами не були зазначені вище. Однак соціальна взаємодія професійного характеру у фахівців спеціальної освіти неможлива без чіткого розуміння емоцій, емоційних станів як своїх, так і дітей та їх батьків, тобто неможлива без достатнього рівня розвитку емоційного інтелекту (далі – EI) особистості.

Розвиток емоційного інтелекту стає надзвичайно актуальним, оскільки дозволяє майбутнім фахівцям адаптуватися до змінюваних умов професійної діяльності та сприяти ефективному спілкуванню в умовах інклюзивного навчального середовища. Емоційний інтелект забезпечує вміння зчитувати

емоції інших, налагоджувати продуктивний контакт, уникати конфліктів, що є ключовим для психологічної підтримки дітей з особливими освітніми потребами.

Українськими науковцями, які присвячують власні наукові пошуки темі емоційного інтелекту є: О. Амплєєва, Н. Басюк, С. Дерев'янку, М. Журавльова, В. Зарицька, Т. Котик, М. Кузнецов, О. Мельник, О. Науменко, Е. Носенко, С. Подофєй, Л. Ракітянська, М. Тесленко, А. Чернявська та ін. Їхні дослідження стали підґрунтям для подальшого розвитку практичних підходів до формування емоційної компетентності фахівців, які працюють з дітьми з особливими потребами.

Об'єкт дослідження – емоційний інтелект особистості.

Предмет дослідження – емоційний інтелект майбутніх фахівців галузі спеціальної освіти.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально дослідити особливості формування емоційного інтелекту майбутніх фахівців галузі спеціальної освіти.

Відповідно до мети були визначені такі завдання дослідження:

- 1) на основі аналізу психолого-педагогічної літератури охарактеризувати особливості формування емоційного інтелекту;
- 2) дібрати діагностичний інструментарій та визначити рівні розвитку емоційного інтелекту у майбутніх фахівців галузі спеціальної освіти;
- 3) розробити систему тренінгових занять з розвитку емоційного інтелекту у майбутніх фахівців галузі спеціальної освіти та експериментально перевірити її ефективність.

Для розв'язання поставлених завдань використовувалися такі методи дослідження:

- а) теоретичні: аналіз наукових джерел із досліджуваної проблеми та результатів практичних досліджень з даної проблеми: узагальнення та систематизація теоретичних та емпіричних даних;

б) емпіричні: Тест емоційного інтелекту EQ (Н. Холл), Методика діагностики емоційного інтелекту – МЕІ (М. Манойлова);

в) математико-статистичні (процедура кількісної та якісної обробки даних).

Базою дослідження став: КЗВО «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» ЗОР. Обсяг вибірки склав 50 здобувачів освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 016 Спеціальна освіта (спеціалізації: 016.01 – логопедія, 016.02 – олігофренопедагогіка).

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи: робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел.

Апробація результатів дослідження відбулась на Міжнародній науково-практичній конференції «Освіта сьогодення: життєтворчість як основа національного відродження та єдності» (17 жовтня 2024).

ВИСНОВКИ

Результати проведеного теоретичного і емпіричного дослідження формування емоційного інтелекту майбутніх фахівців галузі спеціальної освіти дозволяються зробити висновки щодо виконаних завдань:

1. на основі аналізу психолого-педагогічної літератури охарактеризовані особливості формування емоційного інтелекту;

Узагальнюючи наявні в науковій літературі визначення, можна сказати, що в широкому сенсі емоційний інтелект – це здатність людини розпізнавати та управляти своїми емоціями для ефективного розв’язання завдань. Він відображає внутрішній світ особистості та його взаємозв’язок з поведінкою й взаємодією з реальністю. Особи з високим рівнем розвитку емоційного інтелекту мають розвинені здібності до розуміння своїх і чужих емоцій та можуть ефективно управляти емоційною сферою, що забезпечує їхню адаптивність і успішність у спілкуванні. Вони також більш відповідально ставляться до прийняття рішень і досягають кращих результатів у житті.

Формування емоційного інтелекту є складним процесом, який охоплює кілька ключових аспектів, які впливають на його успішне становлення: біологічні передумови; соціальні чинники; рівень когнітивного розвитку; освітній вплив тощо.

Формування ЕІ має як біологічну, так і соціальну природу, що дозволяє поєднувати емоції з когнітивними процесами для досягнення гармонії у міжособистісних стосунках та забезпечення успішної адаптації до життєвих ситуацій.

2. дібраний діагностичний інструментарій та визначені рівні розвитку емоційного інтелекту у майбутніх фахівців галузі спеціальної освіти;

Метою констатувального етапу дослідження було визначення рівня сформованості емоційного інтелекту майбутніх фахівців галузі спеціальної освіти.

Базою дослідження став: КЗВО «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» ЗОР. Обсяг вибірки склав 50 здобувачів освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 016 Спеціальна освіта (спеціалізації: 016.01 – логопедія, 016.02 – олігофренопедагогіка).

Нами в роботі використані такі діагностичні методики: Тест емоційного інтелекту EQ (Н. Холл), Методика діагностики емоційного інтелекту – МЕІ (М. Манойлова).

Отримані результати за даними методиками відображають той факт, що здобувачі освіти мають в переважній більшості середні та низькі загальні показники емоційного інтелекту, що може стати на заваді їх подальшої вдалої роботи. Також ми дійшли висновку, що управління власними емоціями найбільш проблематичний компонент ЕІ у здобувачів освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 016 Спеціальна освіта.

3. розроблена система тренінгових занять з розвитку емоційного інтелекту у майбутніх фахівців галузі спеціальної освіти та експериментально перевірена її ефективність.

Тренінгова програма спрямована на формування емоційного інтелекту у здобувачів освіти спеціальності Спеціальна освіта. Її метою стало підвищення рівня емоційної обізнаності, самомотивації, управління емоціями, емпатії та навичок розпізнавання емоцій інших людей. Завдання програми включали розвиток комунікативних навичок, навичок толерантної поведінки, аналізу життєвих ситуацій та вирішення конфліктів, що є критично важливими у професійній діяльності майбутніх фахівців.

Результати впровадження програми показали, що в експериментальній групі зафіксовано позитивну динаміку в розвитку показників емоційного інтелекту. Найбільші зміни стосувалися таких компонентів, як емпатія, самомотивація та управління емоціями. Водночас середні й низькі рівні інтегрального показника ЕІ залишаються домінуючими, що вказує на потребу подовження терміну реалізації програми для досягнення більш стійких результатів.

Отже, розроблена програма є ефективним інструментом для розвитку емоційного інтелекту майбутніх фахівців у галузі спеціальної освіти. Її використання в навчальному процесі дозволяє не лише підвищити рівень професійної компетентності, але й створити основу для довготривалого особистісного та професійного зростання здобувачів освіти.